

СИСТЕМНА АДАПТАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ КИТАЮ ДО УМОВ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Гальперіна Л.Л., кандидат економічних наук, професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Анотація. Досліджено особливості системної адаптації соціально-економічної моделі Китаю до умов глобальної нестабільності. Соціально-економічна модель Китаю дала змогу країні досягти світового лідерства за масштабами та темпами зростання економіки. Разом з тим, спостерігається відставання за якісними характеристиками, що знижує перспективи інноваційного лідерства. Оновлення соціально-економічної моделі є, з одного боку, відповіддю на зміну передумов розвитку, а з іншого, має цілеспрямований характер урядової політики з метою створення інноваційних засад досягнення світового лідерства. Виокремлено нові передумови розвитку соціально-економічної моделі КНР, якими є: виснаження потенціалу урбанізації; зміна демографічних показників (старіння населення, зменшення частки працездатного населення); зменшення престижу вищої освіти; зростання оплати праці випереджає зростання продуктивності; найвищий показник у світі зростання особистого споживання; зростання волатильності на зовнішніх ринках; зростання корпоративного боргу; зниження ефективності інвестицій; зниження прибутку від інвестицій; зростання впливу інтернету; зростання соціальної вразливості.

Ключові слова: китайська модель, адаптація, високотехнологічний експорт, інновації, експансія.

Аннотация. Исследованы особенности системной адаптации социально-экономической модели Китая в условиях глобальной нестабильности. Социально-экономическая модель Китая позволила стране достичь мирового лидерства по масштабам и темпам роста экономики. Вместе с тем, наблюдается отставание по качественным характеристикам, что снижает перспективы инновационного лидерства. Обновления социально-экономической модели является, с одной стороны, ответом на изменение предпосылок развития, а с другой, имеет целенаправленный характер правительственной политики с целью создания инновационных принципов достижения мирового лидерства. Выделены новые предпосылки развития социально-экономической модели КНР, которыми являются: исчерпание потенциала урбанизации, изменение демографических показателей (старение населения, уменьшение доли трудоспособного населения); уменьшение престижа высшего образования, рост оплаты труда опережает рост производительности; самый высокий показатель в мире рост личного потребления; рост волатильности на внешних рынках; рост корпоративного долга; снижение эффективности инвестиций; снижение прибыли от инвестиций; рост влияния интернета; рост социальной уязвимости.

Ключевые слова: китайская модель, адаптация, высокотехнологичный экспорт, инновации, экспансия.

Annotation. The features of the system adapt social and economic model of China to the conditions of global instability. Socio-economic model China has allowed the country to achieve global leadership in scale and pace of economic growth. However, the observed gaps qualitative characteristics, which reduces the prospects for innovation leadership. Updates socio-economic model, on the one hand, in response to a change of preconditions, on the other hand, has focused government policies to create innovative principles of achieving global leadership. Thesis there is determined new conditions of socio-economic model of China, which are: depletion potential of urbanization, demographic change (aging population, reducing the share of working age population); reducing the prestige of higher education, wage growth outstripping the growth of productivity; the highest figure in the world of personal consumption growth; increased volatility in foreign markets; growth of corporate debt; reducing efficiency investments; lower profits from investments; the growing influence of the Internet; increased social vulnerability.

Keywords: the Chinese model, adaptation, high-tech exports, innovation, expansion.

Постановка проблеми. У сучасному світі одночасно співіснують різні типи суспільства, однак загальною тенденцією є формування глобального постіндустріального суспільства. Трансформація

індустріальної епохи в постіндустріальну відбувається великою мірою під дією інноваційно-інформаційних чинників, що знайшло відображення у концепції інформаційного суспільства. При цьому виникає перманентна нестабільність у розвитку глобалізованого господарства. Оскільки у сучасному світі лідерство в створенні, генеруванні та поширенні інформаційно-комунікативних технологій на основі використанні інтелектуального капіталу визначає перерозподіл світового багатства. Таким чином, досягнення критеріїв постіндустріального (інформаційного) суспільства є сенсом для національних економік з ринками, що формуються, до яких відноситься Китай. З огляду на велику питому вагу економіки Китаю у глобалізованій економіці дослідження системної адаптації соціально-економічної моделі Китаю до умов глобальної нестабільності є актуальним науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження системних перетворень, аналіз сучасних соціально-економічних моделей розвитку є актуальним у науковому середовищі. Відмітимо, наприклад, фундаментальну працю Д. Асімоглу та Дж. Робінсона «Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty» [1], у якій автори розглядають на засадах неоінституціоналізму важливість політичної складової, мотивацію дії політичних еліт, пов'язують економічне зростання із самоповагою і процвітанням країни в довгостроковій перспективі. Дослідженню інноваційної складової розвитку китайської економіки присвячені роботи багатьох авторів, у тому числі В.С. Будкін [2], Лі Лань та ін. [3], Т. Мері [4], О. М. Олійник [5], В. Ф. Пуртов [6] та інші. Разом з тим, особливості виявлення ролі фінансування інноваційної складової у стратегії експансії китайських корпорацій на глобальних ринках потребують подальшого дослідження.

Мета і методика дослідження. Метою статті є дослідження системної адаптації соціально-економічної моделі Китаю до умов глобальної нестабільності. Для досягнення мети було використано систематичний підхід, компаративний аналіз наукової літератури та статистичної інформації щодо економіки Китаю.

Результати досліджень. Системна адаптація соціально-економічної моделі країни з ринком, що формується, до умов глобальної нестабільності передбачає формування відповідних механізмів, які в інтерпретації теорії адаптації складних систем для вирішення завдань управління розвитком національних економік мають забезпечити здатність країни динамічно пристосовуватись. «Завдання системної адаптації полягає у формуванні засобів впливу на зовнішнє середовище в напрямку, що відповідає критеріям власного розвитку» [7]. Д. Асімоглу та Дж. Робінсон виокремлюють інклюзивні політичні системи, які здатні забезпечити в довготерміновому періоді стабільний добробут та глобальне лідерство, на противагу екстрактивним політичним системам, в яких «можуть бути сплески процвітання, але оскільки управляються вони замкнутими елітами, які керуються своїми власними інтересами, їх економічна сила в кінцевому підсумку згасає... Екстрактивні політичні системи характерні для країн, які програють – це, як правило, видобувні суспільства, де еліта контролює економічну і політичну систему і використовує свою владу для вилучення багатства країни на власну користь» [1]. Як видно з рис. 1 протягом 2003-2014 рр. рівень і номінального, і виміряного за паритетом купівельної спроможності ВВП Китаю стрімко зростає.

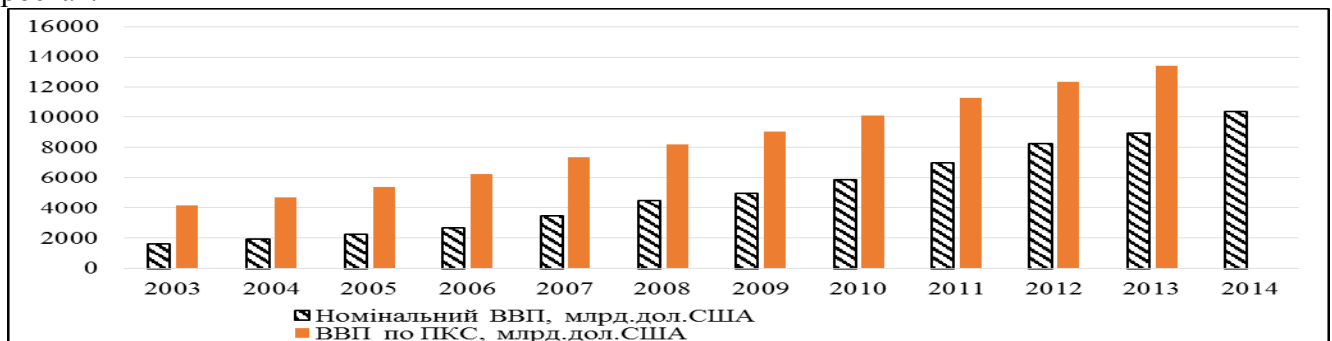

Рис. 1. Рівень ВВП Китаю 2003-2014 рр.

Джерело: побудовано за даними [9].

Економічне зростання країни супроводжувалось стрімким збагаченням окремих її громадян. Всього в головний рейтинг світових багатіїв Форбс у 2015-му увійшли 213 громадян КНР, але їх чисельність зросла порівняно з попереднім роком, коли до списку потрапили 152 представника КНР [9]. За кількістю мільярдерів Китай поступається лише Сполученим Штатам. Тим не менш, до першої сотні списку увійшли всього 6 китайців.

Ще більш наочними є відмінності між світовими лідерами за економічною потужністю. Так, КНР поступається США за більшістю субіндексів глобального індексу конкурентоспроможності (рис. 2). Тільки за субіндексом «макроекономічне середовище» КНР випереджає США, а за субіндексом «інституції та розмір ринку» має подібні результати.

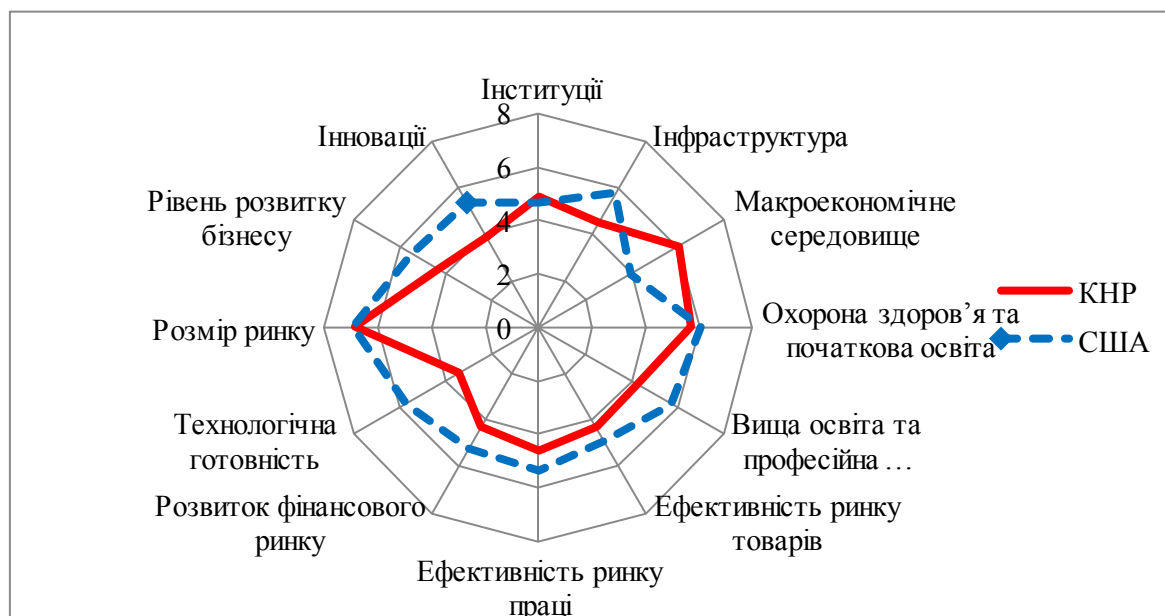

Рис. 2. Позиції КНР та США за субіндексами глобального індексу конкурентоспроможності

Джерело: побудовано автором за даними [11].

Наявність сенсу для розвитку країни – глобального лідера у витрачаннях ресурсів на сприяння інклюзивному розвитку країни з екстрактивною політичною системою обумовлюється взаємозалежністю у глобалізованому світі, потребі зниження глобальних ризиків та, знову-таки, загостренням глобальної конкуренції між країнами – лідерами [7]. Однак, у сучасному світі лідерство визначається інноваціями, тому розглянемо позиції КНР та США за субіндексами Глобального інноваційного індексу (рис. 3). КНР поступається США за всіма субіндексами глобального інноваційного індексу окрім субіндексу «результати в галузі знань і технологій». Порівняльний аналіз складових глобального інноваційного індексу обох країн дає змогу стверджувати про відставання КНР. Інноваційна модель «наслідування лідера», де основним інструментом було копіювання інноваційних продуктів вичерпало себе, але для зміни моделі замало фінансування. Необхідно створити передумови, якими є оновлення соціально-економічної моделі Китаю.

Однак окрім потреби у зміні моделі для стимулювання інноваційного шляху розвитку в китайській економіці спостерігається зміна умов розвитку соціально-економічної моделі Китаю.

Нові передумови розвитку соціально-економічної моделі КНР:

- ☐ вичерпання потенціалу урбанізації;
- ☐ зміна демографічних показників (старіння населення, зменшення частки працездатного населення);
- ☐ зменшення престижу вищої освіти;
- ☐ зростання оплати праці випереджає зростання продуктивності;
- ☐ зростання особистого споживання близько 10 відсотків на рік (найвищий показник у світі, що перевищує на сьогоднішній день розвинені країни і вдвічі швидше інших країн із середнім рівнем доходу);

- ☐ зростання волатильності на зовнішніх ринках;
- ☐ зростання корпоративного боргу;
- ☐ зниження ефективності інвестицій (600 млрд дол. США програми стимулювання);
- ☐ зниження прибутку від інвестицій;
- ☐ зростання впливу інтернету (57% загальної чисельності міського населення);
- ☐ зростання соціальної вразливості.

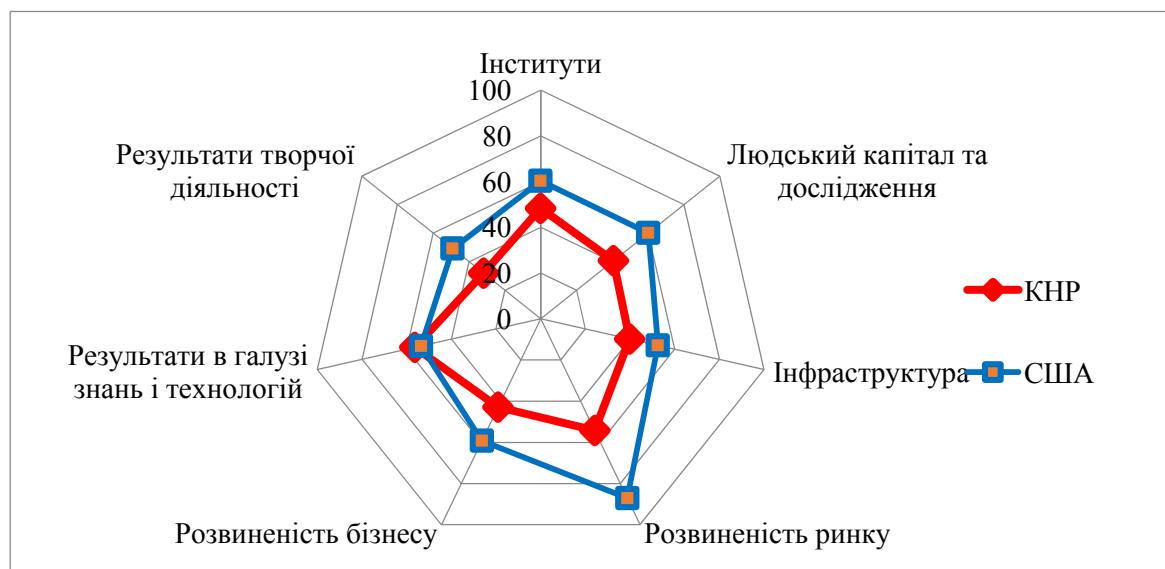

Рис. 3. Позиції КНР та США за субіндексами Глобального інноваційного індексу
Джерело: побудовано автором за даними [12].

Зміна передумов розвитку соціально-економічної моделі позначилась на зміні соціально-економічної політики Китаю, що знайшло відображення у Принципах економічної політики, викладених на 3-му пленумі ЦК КПК 18-го скликання, 2013 р.

Принципи економічної політики, викладені на 3-му пленумі ЦК КПК 18-го скликання, 2013 р.:

- ☐ ринок повинен стати основною рушійною силою економіки;
- ☐ вивільнення потенціалу трудової міграції;
- ☐ зміна ролі держави;
- ☐ зростання приватної конкуренції у секторі послуг (освіта, охорона здоров'я, фінанси, телекомунікації);
- ☐ інвестиції у внутрішні райони (проблема регіональних асиметрій);
- ☐ монополізація ключових галузей економіки, включаючи залізницю та енергетику;
- ☐ уряд має взяти курс на продовження технологічної модернізації;
- ☐ жорстка бюджетна регіональна політика.

Одним з основних двигунів оновлення соціально-економічної моделі КНР є зміна ролі середнього класу. Зростання доходів міських мешканців (75 % міських споживачів Китаю буде заробляти до 2029 р. від 9000 до 34000 дол. США на рік призводить до зміни ментальності населення. Зростання середнього класу буде сильніше в менших, внутрішніх містах, ніж у містах східного узбережжя (з 13% до 39% з 2002 до 2022 р.) (за даними McKinsey [13]). Так, верхній середній клас Китаю вже зараз демонструє західний підхід до споживчих витрат (підвищення вимог до товарів, бажання новинок, емоцій) і ця тенденція буде посилюватись із зростанням відповідних верств населення.

Висновки та пропозиції. Соціально-економічна модель Китаю дала змогу країні досягти світового лідерства за масштабами та темпами зростання економіки. Разом з тим, спостерігається відставання за якісними характеристиками, що знижують перспективи інноваційного лідерства. Виокремлено нові передумови розвитку соціально-економічної моделі КНР, якими є: вичерпання потенціалу урбанізації; зміна демографічних показників (старіння населення, зменшення частки працездатного населення); зменшення престижу вищої освіти; зростання оплати праці випереджає зростання продуктивності; найвищий показник у світі зростання особистого споживання; зростання

волатильності на зовнішніх ринках; зростання корпоративного боргу; зниження ефективності інвестицій; зниження прибутку від інвестицій; зростання впливу інтернету; зростання соціальної вразливості.

Оновлення соціально-економічної моделі є, з одного боку, відповіддю на зміну передумов розвитку, а з іншого, має цілеспрямований характер урядової політики з метою створення інноваційних засад досягнення світового лідерства.

Список використаних джерел

1. Acemoglu D. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty / Daron Acemoglu and James Robinson. – New York : Crown Publishers, 2012. – p. 571
2. Будкін В. С. Україна–Китай: новий етап співробітництва / Будкін В. С. // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2011. – № 3. – С. 9-10.
3. Лі Лань та ін. Стратегічний вибір китайських підприємців/ Пер. изд. [The strategic choice of Chinese entrepreneurs] / голов. ред. Лі Лань– Пекін, 2011. – № 12. – С. 449–466.
4. Meri T. China passes the EU in High-tech exports // Eurostat Statistic in focus. – 2009. – № 25. – P. 1–7.
5. Олійник О. М. Досвід Китаю з реалізації геополітичних інтересів шляхом здійснення іноземних інвестицій і надання закордонних кредитів: уроки для України / О. М. Олійник //Український соціум. – 2014. – №. 4. – С. 130-143.
6. Пуртов В. Ф. Особенности китайской модели развития / Пуртов В. Ф., Го Ц. Ф. // Социальная экономика. – 2015. – №. 1. – С. 124–134.
7. Гальперіна Л. П. Нові сенси розвитку національних економік у постіндустріальну епоху // Actual problems of international relations. – 2016. – Т. 1. – №. 123. – С. 138-146.
8. Коммюнике 3-го пленума ЦК КПК 18-го созыва Агентство Синьхуа) <http://russian.news.cn/ 07:57.13/11/2013>
9. Website of the World Bank - available at: <http://data.worldbank.org/indicator>
10. Website of the Forbes - available at: <http://www.forbes.com/>
11. The Global Competitiveness Report 2014–2015. Geneva: World Economic Forum 2014. – 549 p. - available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf
12. Website of the World Intellectual Property Organization (WIPO) - available at: <http://www.wipo.int/publications/en>
13. Website of the McKinsey & Company - available at: <http://www.mckinsey.com>.

References

1. Acemoglu D. (2012) Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty / Daron Acemoglu and James Robinson. - New York: Crown Publishers, 2012. - p. 571
2. Budkin B. C. (2011) China-Ukraine: new stage of cooperation / Budkin B. C. // Strategy of Ukraine. Economics, sociology, and law. - 2011. - №. 3. - P. 9-10.
3. Li Lan et al. (2011) The strategic choice of Chinese entrepreneurs / Per. ed. [The strategic choice of Chinese entrepreneurs] / heads. Ed. Li Lan- Beijing, 2011. - № 12. - C. 449-466.
4. Meri T. (2009) China passes the EU in High-tech exports // Eurostat Statistic in focus. - 2009. - № 25. - P. 1-7.
5. Oleynik O.M. (2014) Experience from implementation of China's geopolitical interests through foreign investment and foreign loans provide: lessons for Ukraine / O.M. Oleynik // Ukrainian society. - 2014. - №. 4. - P. 130-143.
6. Purtov V.F. (2015) Features of the Chinese model of development / V.F. Purtov, Ts. F. Guo // Social Economy. - 2015. - №. 1. - P. 124-134.
7. Galperina L.P. (2014) The new meaning of national economies in the post-industrial era / L.P. Galperina // Actual problems of international relations. - T. 1. - №. 123. - P. 138-146.
8. Kommyunyke 3rd Plenum of the CPC Central Committee 18th convocation Agency Xinhua) - available at: <http://russian.news.cn/ 07: 57.13 / 11/2013>

9. Website of the World Bank - available at: <http://data.worldbank.org/indicator>
10. Website of the Forbes - available at: <http://www.forbes.com/>
11. The Global Competitiveness Report 2014-2015. Geneva: World Economic Forum 2014. - 549 p. - Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf.
12. Website of the World Intellectual Property Organization (WIPO) Available at: <http://www.wipo.int/publications/en>
13. Website of the McKinsey & Company - available at: <http://www.mckinsey.com>.